

Spelfouten en de wet van Muphry

In het februari-nummer van dit tijdschrift is de volledige tekst van de zogenaamde 'Lekensamenvatting' van mijn proefschrift gepubliceerd (p 54-55). Maar zonder dat ik het wist, had de uitgever spelfouten in mijn tekst geïntroduceerd. Er staat nu steeds 'Parkinson-patiënt' waar 'parkinsonpatiënt' stond. Is dat zo erg, zult u zeggen? Het doet inderdaad niets af aan de inhoud van het stuk, maar ik vond het toch aanleiding om te protesteren en dit opiniestuk moet duidelijk maken waarom. Op mijn protest tegen aanpassingen zonder overleg, reageerde de redactie direct en het eerste resultaat is dat auteurs voortaan de gelegenheid krijgen om zelf de proef van een tekst te corrigeren voor het naar de drukker gaat, zoals dat ook gebruikelijk is in veel andere vakinhoudelijke tijdschriften. Daarbij gaat het vooral om het controleren van namen, getallen, tabellen en figuren, dus als er nog fouten in een artikel staan, is dat de verantwoordelijkheid van de auteur.

In de tweede plaats spotte de fout pijnlijk met mijn pogingen om woorden in relatie tot de ziekte van Parkinson door iedereen correct geschreven te krijgen. Alsof de spelfoutwet van Muphry (nee, niet Murphy: http://nl.wikipedia.org/wiki/Wet_van_Muphry) hier had toegeslagen.

Als parkinsononderzoeker, blogger voor ParkinsonNet en notoire pietlut, zag ik het woord 'parkinsonpatiënt' talloze malen fout geschreven worden. Samen met een secretaresse die ook schoon genoeg had van de steeds terugkerende discussies, heb ik in 2011 hierover in enkele online parkinsoncommunity's de weblog 'Langewoordenangst' (<https://www.mijnzorgnet.nl/parkinson/b/weblog/archive/2011/09/05/langewoordenangst.aspx>) geschreven, waar we veel commentaar op hebben gehad. Onderstaande tekst is een bewerking daarvan.

Waar gaat het om?

We zagen zowel 'Parkinson-patiënt', 'Parkinson patiënt' of 'parkinson patiënt' voorbij komen, maar dat is allemaal fout, want het is één woord en met een kleine letter. Een basisregel van de Nederlandse spelling is namelijk dat samenstellingen aaneen worden geschreven (<http://www.onzetaal.nl/advies/samenstelling.php>). Bij samenstellingen met een naam blijft de spatie tussen de naamdelen behouden en geven hoofdletters aan dat het om een eigenaam gaat. Het toegevoegde deel wordt er aan vast geschreven, maar een verduidelijkend streepje mag ook. Bijvoorbeeld Marco Borsatofanclub (of Marco Borsato-fanclub), Witte Boekjegebruiker of Onze Taallezer. In het geval van James Parkinson zou het James Parkinsonbewonderaar worden (of James Parkinson-bewonderaar).

Voor de zekerheid heb ik het voorgelegd aan de Taaladviesdienst

van het Genootschap Onze Taal en kreeg het volgende antwoord: "Correct is 'parkinsonpatiënt'. Het woord is een samenstelling (van een ziekteaanduiding en een ander woord), en samenstellingen worden aan elkaar geschreven. Vergelijk 'aidspatiënt', 'grieppatiënt', 'astmapatiënt', 'astmaonderzoek', 'parkinsononderzoek', etc."

Hetzelfde geldt uiteraard voor andere samenstellingen, dus het is parkinsonverpleegkundige, parkinsonneuroloog, parkinsonmedicatie, parkinsonlogopedist of parkinsoncommunity. Maar ook alzheimerzorg, duchenneonderzoek, intensivereafdeling, intensivereafdeling enz. (Figuur 1).

Goed	Fout
alzheimeronderzoek	Alzheimer-onderzoek
duchennekinderen	Duchenne kinderen
dysartrie	dysarthrie
dysfagie	dysphagie
intensivereafdeling	intensive care-afdeling
intensivereafdeling	intensive care verpleegkundige
logopedie	logopaedie
parkinsonpatiënt	Parkinson-patiënt
tracheaanule	tracheoanule
tracheotomie	tracheatomie

Figuur 1. Enkele voorbeelden van veelgemaakte spelfouten.

En over hoofdlettergebruik:

"Benamingen van syndromen, aandoeningen en ziekten krijgen geen hoofdletter: 'griep', 'astma', 'mazelen', 'downsyndroom', 'creutzfeldt-jakobsyndroom', 'parkinson', 'parkinsonisme', 'alzheimer', 'huntington', 'guillain-barrésyndroom', etc. Als er twee of meer namen in de ziektebenaming terechtgekomen zijn, staat daar een streepje tussen.

Zodra woorden algemene aanduidingen worden en geen eigenaam meer zijn, is er geen reden meer een hoofdletter te gebruiken. Vergelijk woorden als 'daltononderwijs', 'montessorionderwijs', 'steinerschool', 'dieselolie', 'brailleschrift', 'geigerteller', etc.

Uitsluitend in de constructie 'syndroom van Xxx' of 'ziekte van Xxx' begint Xxx met een hoofdletter, omdat dan nog direct naar de eigenaam van een wetenschapper, ontdekker of beschrijver wordt verwezen: 'de ziekte van Parkinson', 'ziekte van Huntington', 'het syndroom van Klinefelter', etc."

Het is dus iemand met de ziekte van Parkinson of iemand met parkinson. En een kind met de ziekte van Duchenne of een kind met duchenne.

Waarom wordt het dan zo vaak fout geschreven?

Ten eerste zijn het vaak neologismen, die ontstaan omdat we woorden nodig hebben om nieuwe fenomenen te beschrijven. Wie zou vijf jaar geleden in Nederland het woord 'parkinsoncommunity' gebruikt hebben zonder te worden uitgelachen? Maar de spellingcontrole in tekstverwerkingsprogramma's kent deze woorden niet en is pas tevreden als je de woorden scheidt met een spatie.

Ten tweede bestaat er een neiging om spaties te gebruiken onder invloed van het gebruik van het Engels. Maar het Nederlands is verwant is aan het Duits, bekend om haar lange woorden, zoals Donaudampfschiffahrtsgesellschaftskapitän (<http://de.wikipedia.org/wiki/Donaudampfschiffahrtsgesellschaftskapitän>). In ons mondeling en schriftelijk taalgebruik staan we inderdaad meer onder invloed van het Engels dan van het Duits en dat geldt met name voor wetenschappers die uitsluitend in het Engels publiceren. Het wordt het zelfs 'losschrijfziekte' of Engelse ziekte' genoemd (http://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlandse_samenstelling), maar niet iedereen is overtuigd dat dat een recent verschijnsel is (<http://www.vermoeming.nl/de-losschrijfziekte-niets-nieuws-onder-de-zon>).

En tenslotte lijkt het wel gegeneraliseerde langewoordenangst. Sinds 2004 is er zelfs een website over dit fenomeen: <http://www.spatiegebruik.nl> of Signalering Onjuist Spatiegebruik (SOS). De oprichter en taalfhebber René Dings probeert op vrolijke wijze onjuist spatiegebruik aan de orde stellen. De voor-

beelden die hij overal tegenkomt en op zijn website en in zijn boek 'Weg om legging' (<http://www.spatiegebruik.nl/popup.php?id=2520>) beschrijft, zijn vaak hilarisch: gaat het om mannen die hun vrouw verlaten vanwege hun legging of om een wegomlegging? (Figuur 2)

Weg om legging (2010) door René Dings over onjuist spatiegebruik.

"Honden kussen, 5 euro" van de dierenwinkel of "Konijnen bouwen voor 7,50" van de slager?

Wil je weten hoe goed jouw spatiegebruik is, doe dan de spatietoets op <http://www.spatiegebruik.nl/spatietoets>. Ben je spatiesukkel, spatiespotter of spatiemeester?

Andere spelfouten die nog steeds geregeld opduiken, zijn bijvoorbeeld 'dysarthrie' (van het Engelse 'dysarthria') in plaats van 'dysartrie' en soms zelfs nog 'logopaedie' in plaats van 'logopedie'. Wie heeft nog meer voorbeelden?

Tenslotte drie tips:

1. Ben je actief op twitter volg dan @onzetaal en @spatiegebruik. Erg leuk en leerzaam.
2. Raadpleeg bij twijfel over de juiste schrijfwijze een goed opgeleide secretaresse.
3. Zoek bij twijfel of meningsverschillen op de websites van bijvoorbeeld de Nederlandse Taalunie (<http://woordenlijst.org>) of Onze Taal (www.onzetaal.nl) of stel je spellingsvraag aan de Taaladviesdienst (www.onzetaal.nl/taaladvies).

Auteur

Hanneke Kalf, logopedist en senioronderzoeker UMC St Radboud Nijmegen.

Correspondentie:

h.kalf@reval.umcn.nl of

h.kalf@parkinsonnet.nl of @hannekekalf

Meer weten over de inzet van communicatiehulpmiddelen in het werkveld? Volg dan de geaccrediteerde 3-daagse scholing of dagcursus van RTD Het Dorp!

Meer informatie en het volledig aanbod van het RTD Kenniscentrum vindt u op onze website: www.rtdkenniscentrum.nl

RTD Het Dorp B.V.
Heijnoordseweg 130
6813 GC Arnhem
T. 026-3529292
E. kenniscentrum@rtdhetdorp.nl